

Ett Estland fritt för ryssar

CAMILLA ANDERSSON OCH ANDERS HJEMDAHL

Grundare av Föreningen för upplysning om kommunismen

I DEN LILLA byn Derhamn i Nuckö Kommun i nordvästra Estlands gamla svenskbygder ligger en nymålad röd stuga med vita knutar. Där har den unge ryssen Slava sin affär, som säljer mat till de estlandssvenskar som sommarbor i sina gamla barndomstrakter, och seglarna från Sverige och Finland som ligger förtöjda i hamnen. Affären startade Slava och hans mamma så snart det blev möjligt efter befrielsen, de första åren i ett kalt litet rum i den nu rivna sovjetiska gränsbevakningens övergivna betongbarrack. Till en början bestod sortimentet mest av vodka och Slavas mammas hembakta bullar.

Estlands befolkning drabbades i förhållande till sin storlek hårdare än något annat lands av det andra världskriget – ännu under tidigt 1990-tal hade folkmängden inte återhämtat sig till samma nivåer som före kriget och de nazistiska och kommunistiska ockupationerna. Esterna hade reducerats från 93 procent av befolk-

ningen till knappt 60 procent efter kriget och det påföljande halvsekle av ockupation och terror. Det är en väsentlig skillnad mellan invandring till följd av demokratiska beslut i ett självständigt land, och en massinvandring påtvingad av en diktatorisk ockupationsmakt i syfte att utplåna ett litet lands folk, språk och kultur – ett hot som var en bister realitet.

DENNA INSIKT GENOMSYRADE det estniska samhället och skapade sammanhållning och ett närmast dumdrigt mod, vilket ledde till att de kvarvarande esterna – färre än en miljon – lyckades återerövra sin frihet från världens starkaste militärmakt med fredliga medel. De flesta ester förstod att även ryssarna var

”Ryssarna i Estland har ett liv som de flesta i Ryssland bara kan drömma om.”

kommunismens offer, snarare än dess hantlangare och medlöpare.

Den ryska befolkningens stöd var viktigt för Estlands frigörelse. Trots det fanns det också ryssar som i likhet med många vita i Sydafrika efter nedmonterandet av apartheidsystemet, hade svårt att anpassa sig till en situation där de inte längre tillhörde ett privilegierat härskarfolk. Dessa människor sörjer Sovjetunionens fall, anser att behovet att kunna tala estniska är en förolämpning, och ser den objektiva beskrivningen av Estlands historia som en skymf. Flytten av den sovjetiska statyn i Tallinns centrum

är ett utmärkt exempel på vikten av objektiv historieskrivning. Av nationalistiska ryssar, som konsumerar ryskspråkiga medier från Putins Ryssland, ses statyn som ett minnesmärke över Röda arméns befrielse av Estland från nazismen. Av esterna betraktas statyn för vad den är: som en symbol för totalitär diktatur. Röda Armén befriade aldrig någon från förtryck – den införde ett nytt. När Röda armén tågade in i Tallinn, slogs den inte mot tyska trupper (de hade redan lämnat staden) utan mot estniska frihetskämpar, som i det korta glappet mellan stormaktsockupationerna slogs för ett fritt Estland.

Ofta glömmer man att ryssarna i Estland har en levnadsstandard och ett liv som de flesta ryssar i Ryssland bara kan drömma om. De kan fritt forma sina egna liv i ett demokratiskt samhälle, de kan uttrycka sig utan rädsla för represalier, de kan ta färjan till Stockholm eller Helsingfors när de har lust

SLAVAS BUTIK I Derhamn finns nu i ett nybyggt hus och sortimentet är större. Det verkar gå ganska bra. Slava talar förutom ryska både estniska, tyska och lite svenska. Han njuter av sin frihet, och ägnar all sin lediga tid att resa runt och nyfiket upptäcka det Europa som var en ouppnåelig dröm när Slava gick i skolan. Någon gång i framtiden kanske sommarmolnen rör sig ovanför ett monument över en vanlig, fredlig ryss, med vanliga, fredliga drömmar om frihet och ett tryggt och lyckligt liv. Glöm inte att han också finns. ∞

